

UTASSY JÓZSEF

Irdatlan ég alatt

*Az ég alatt,
az irdatlan ég alatt,
egy férfi mered ki a földből,
magányosan egy férfi.*

*Meztelen, mint Jézus.
Nagy szeme lobbanékony.
Harminchárom éves.
Agyát öli a téboly,
agyát öli a téboly.*

*Vigyázzban áll, feszes vigyázzban.
Lábához béklyózták a földet.
Lépni nem tud, hallucinál csak:
„Nosza öleld meg!” „Rajta, öld meg!”*

Lábához béklyózták: a Földet.

16

*Aj, hogy ragyog rajtam ez a
szikrás hómező-ing!
Ilyen ragyogásban tűnt el
apám is, s most ő int'*

*a Hadak Útjáról felém:
csillagág öt ujja,
zubbonyát, a zörgő zöldet,
fújja a szél, fújja.*

17

*Anyámnak hősi halott a párja,
méhe a szerelem hullaháza.*

*S hogy belefojtsák a szót a gyávák,
ajkát iszonyú csókra zárták.*

*Megszült hát engem: forradalmat.
De nekem minden bordám kardlap!*

*S anyám — kit koldus hazámnak hívok —
mert a megváltó krajcár hiányzik:*

*kiül a gazdag világ sarkára,
s homlokán sorsom harmonikázik.*

18

*Szoknyát küldtél s egy doboz kockasajtot:
fényes fájdalommat feledjem el.
Apám tagadjam meg?!? Te Rongy Akarnok!
Rinygó Magyarország! Szégyentelen.*

*És ha Papa széttépi a behívót?
Sőt: nemet mond, kiáltó nagy nemet?!
Kopóidat, csendőreid uszítod:
lőjék agyon, akár egy korcs ebet.*

*Hát mellemre ne tűzd a gyásznak érmét!
Viseld jelvényeidet magadon!
A többit elragyogja majd a térkép:
s a Don, a Don, a Don, a Don, a Don.*

19

*A hűgornak hosszú, szőke haja volna.
Míg fésülködne, én a tükröt tartanám,
s incselkednék vele: csúnya vagy, nem tetszel,
barátnőid szebbek . . . — Hadd haragudna rám!*

*A taknyosan is szép, csöpp csintalan öcsémnek
csúzlit csinálnék, s ha csörrenne az ablak:
magamra vállalnám a kis mesterlövésznek
találataiért kijáró jutalmat.*

*Vasárnap délelőtt — nehogy még rajtakapjon! —
valami kedveset füllentenék anyámnak,
s elcsalnánk a Papát: meséljen újra arról,
hogy menekült meg Ó, s hogy pusztult el a Század.*

Újjongó hegyek közt,

sóhajtásnyi völgyben
élt egyszer egy falu.

Benne gömbölyödtem
fényre, napvilágra.

Ó hát szülőföldem!

Ünnep van, szerszám-
szentséges ünnep!
Apám a kertben
diófát ültet.

Róhatja körös-
körül a róka:
nem szédül le a
Fiastyúk róla.

De ha én törzsét,
ágait rázom,
sírás szakad rám,
meg diózápor.

Föllázad a víz éjszaka
csörömpöl a tél ablaka
inal a hó s hajnalba már
zöld aknára lép a madár

Kilőtt harcokcsik a sziklák
napsugár-sorozat ropog
emelt fővel és mezitláb
szeretőmhöz gyalogolok

Szaladj, ha akarod látni, fuss!
Kitört a fák forradalma!
Szaval a száműzött Március!
Jégkirályt lincsel a Tarna!

*Március! Március! Március!
Lángok a barackfaágon!
Láng, lobogó lila láng! Fiúk,
dobjuk rá a nagykabátom!*

*Március, gyönyörű Március!
Szeretlek százezer éve!
Ki merne utadba állni?! Fuss!
Március, szerelmem: érz be!*

24

*Lomhul a hó. Márciusra
buborékokat fú a föld:
kupolát a tücsöklukra,
kupolát a tücsöklukra.*

*Gyújtózsínór minden gyökér:
rügy robban, reped a göröngy,
s fakad a fű, szakad a fény,
fakad a fű, szakad a fény.*

25

*Tüzek szállodái már a kertek,
ragyogás ráz eget, földet, folyót.
Kikeleti ágablakok nyílnak,
piros rügyek, becsavart lobogók.*

*Én, amíg a remény ága renget,
tüzek tüze, márciusi gyermek,
a fésző fák erejére mondom:
győzni, győzni kell a gyökereknek!*

26

*Zöldül az árok
porzik az út
harsog a topolyafa
szól a kakukk*

*Füstliliom nyit
pernye havaz
pattog aranylik
hamvad a gaz*

*Távvezetékek
húrjait egy
csöpp siheder szél
pengeti meg*

*Habzik a fürtös
orgonalomb
fényzuhogásban
túr a vakond*

Vedlik a vén puli
Dolga csupán:
nézni a gyapjas
felleg után

Dália jázmin
petrezselyem
illata hál a
kedvesemen

Héja kereng fönn
Percek alatt
megrohamozza a
fecskecsapat

Élni szeretnék
Élni Igen
Emberül élni
végre hiszen

Elnyeled őket
fénytelen ég
összenevetnek a
szőke csibék

azt se tudom hogy
(élve talán?)
hova temették
édesapám

Micsoda évszak
még a magas
drótkerítésen is
úr a kakas

kit nem a rák, nem:
FEGYVER ÖLT MEG
árva maradtam
s anyám özvegy,

Sárgarigófütty
cinke-öröm
pók-szerelem a
függönyökön

és belereszket,
majdnem elájul,
ha a suhanc szél
blúza alá nyúl.

27

Íme, a vadkapor
radarernyőt bontott!
Szelek mozgósítják
fönt a horizontot.
A kerti utakon
ragyog a csiganyom.
Perzsel, betűz a nap
egy átlótt sisakon.

Ebével a hidon
egy lurkó átszalad.
Karján gyászszalag van.
Gyászszalag. Gyászszalag.

28

Aznap, amikor országos vigyáztt vezényeltek,
a mi osztályunk is mintha karót nyelt volna.
Épp földrajzóra van, a táblán színes krétarajz
a fölkoncolt Földről. Először látunk a magmáig.

Szmigura tanár úr feje fölé glóriát kereng
három legyecske, de csak a szemét-veti föl rájuk,
mint egy szent. A viláért se hessentené el őket.

És akkor a Hőscincér órs kultúrosa elhalványul.
Nagyot szellent, hosszan szerpentinezgeti szegényke.

Mintha elgurult volna a földgömb! Mindenki a pad alatt.

29

Kötöm piros nyakkendőmet,
éppen ünnepségre mennék,
mikor rámförmed a suszter:
„Föl kéne rá akasztani!

Disznek meg Rákosit melléd.”

30

Mert Emmát mellbe csípi,
leken Bivaly tanár úr
két akkora pofont, hogy
ötszirmú rózsaláng gyúl
helyén, s a pöttöm ember
nekiesik a padnak.

Csönd lesz. Moccanni sem mer
az osztály. Csak az ablak
párkányán ottfelejtett,
félszemnyi kockacukron
tülekedő darázsraj
zavarja meg a csendet.

Most egy paradicsommal
púposra megrakott,
kofás szekér nyomában
kullog, s mint a nagyok,

hátra csapja kezét és
szentséget szerfölött.

Így jön haza haragvón,
s lábujjai között
fel-felpipál a por, míg
azon tűnődik el:

Bivaly tanár urat hol,
mikor, hogyan s mivel
kólintsa föbe, s aztán
beérje ennyivel,
vagy nyúzza meg s a bőrét
kitömje sebtiben?!

Villog a sok villanydrót.
Ablak ragyog. Tető
tündöklök és fölötte
rezseg a levegő.

31

Nagy éjszaka van, telehold.
Alatta járnak a párok.
Hogy édesebb legyen csókjuk:
nekik én harmonikázok,
nekik én harmonikázok.

*Nyílnak az ablakok sorra.
Most illik ám hallgatózni!
Dicsérik is muzsikámat:
„Szépen húzod, Vadász Józsi,
szépen húzod, Vadász Józsi!”*

32

*Virágoros szél jár a kertben.
Szeretkezik vele a mák.
Szirom-szoknyája földre lebben,
s magát megadva, önfeledten*

hajlongja át az éjszakát.

33

*Hangya bizsergeti, oly parázna:
diridon-dondiri-diridon!
Ím, darazsat fog éjszakára,
zúgdos a kandzsi tök virága,
cinkosa ciklámen, lilium
Nőktől karcsú az alkonyat ma:
diridon-dondiri-diridon!
Kis ugrabugra mellük labda,
sétás, estike combjuk csapda,
lilomcsapda, tűzlilium.*

*Dondiri-diridon-dondiri:
ki-ki a párját hogy viszi!
Diridon-dondiri-diridon:
szív dobog át a fahídon.*

34

*Tudom is én már, ki volt, ki nem volt!
Mintha mesében, minden úgy történt.
Még szoknyája is hol volt, hol nem volt.
Ragyogtuk egymást: virág, verőfény.*

*Csemete férfi voltam még, diák
De már a csókja szárba szökkentett,
ha elkapott a kikeleti vágy.*

*Gyere világgá — sírta —, szöktess meg!
Mondom, mese volt. Pedig megtörtént.*

Később jöttek is érte a törpék.

Részeg a sánta suszter, részeg.
 Jön, leveri a fecskefészket:
 ének hull, toll havaz.

Nagy vasvillával hadonászok,
 dühömben fényeset kiáltok:
 Te hülye Kaptafasz!

Élve temetted el cicámat,
 egerek álma: emberállat,
 patkányok doktora!

Hazajön egyszer Papa és véged,
 mert Ő szereti a füstikéket. —
 Röhög a mostoha.

36

Ez a kisfiú, aki itt koncsorog ebben a költeményben,
 jókedvű rigók cimborája, fülig maszatosan is vezér.
 Egy sereg liba élén jön most a dülőlúton, mezítláb,
 klottgatyában, fején zöld kalap, vállán kenderostor.

A Kékes kilátója fölött piros pont már a Nap, fordított
 mennyei fölkiáltójel, mert gyönyörű arany mondat az ég.
 Szekerek hordják haza a homályt a határból, este lesz.

Ahol egész nap pacsirtaszárnyak verték a kék levegőget,
 az ének átforrósodott helyén ott ülnek már a csillagok.

Akkora félhold süt le a mezőre, mint egy kaszasuhintás.

37

Néhai menyecske: cukornádszál
 ahogy a vízből partra röppen.
 Hajlong, nem leli ám a ruháját!
 Melle növekvőn majd lecsöppen.

Jaj, mi meg hattyúpásztorok, hárman
 tülekedünk egy fűz ablakában.
 Egymás hátán a Nap, a Hold és Én!
 Kukucskálunk a levelek részén.

*Lenyúlt egy villám a földre,
karjába kapta a csöndet.*

*Szemet hányt az ég, de látták,
s beleremegtek a nyárfák.*

*Körben, a dombokon túl,
hét harang bronza kondul.*

*Sürög a szél s a boglya
laza fonatú kontya*

*kibomlik lobogva-égve,
s szálanként szédül az égbe.*

*Tépik a lovak a hámot.
Mennydörgés. Kalap kóvályog.*

*Reccsen a karja egy gallynak,
s ráfeketednek a varjak.*

*Fűz alá futnak a lányok,
szoknyájuk suhog a szélben,*

*s a dombok hajlatából
utánuk ered a zápor.*

39

*Szélcsend van. Rekkenő meleg.
Térdemen hangya ögyeleg.*

*Hallani, liheg a legelő.
Lapu leng. Sodorintja a hő.*

*Feketedik, süti a föld,
pöfeteg-hangszóró üvölt:*

*megérjük, a bolondgomba
kalapos nőt visz a Holdba.*

*Csöppenj rám, te tündöklő ég!
Megtébolyít ez a hőség.*

*Ezüstfenyő csalt le a tóba
— félrebeszél, törpe boróka?*

Szarkaláb szédeleg hozzám:
— adj vizet, adj, nem bírom már!

Lilán kér. Megszánom, s végül
ráhugyozok. Belekékül.

Micsoda lobogó nyár van,
rezseg a levegő, szárnyal!

S búzlik a csülök. A fosott
friss trágya ragyog és bozsog.

Vizenyős, kidülledt szemek
sarkában zöldarany legyek

lepik a tűnődő csipát:
— gyönyörködj, klottgatyas diák!

Vasárnap van vagy csütörtök?!
Rám öklendeznek az ökrök.

Szomorú vagyok és komor.
En utálok gyerekkorom!

Bőgnek a tehenek, tinók.
Bivalyok bömbölnek, bikák!

Kalimpál, félre ver szívem:
kolompol benne a világ!

Sárgaláz: kikerics fetreng.
Lökösök! Hangrobaj. A hegy reng.

Ég a szamártövis! majd ordít,
s megőrülnek a pipacsok mind.

Én meg belebolondulok
egy lányalakú felhőbe!

S megszökünk.
Meg innen!
Még ma.

Lantom hiába nőtt homlokodra:
te is csak bőgni tudsz, mint a csorda!

Zsong a libapást, zsong,
kék harangvirág bong,
piros szitakötőt fogtam:
megvagy, Ifjúságom!

Jaj, rezeda-álom,
remegtet halálom,
lány és tízéves az Isten,
ujjait számlálom:

Merkur, Vénusz, Föld, Mars,
Jupiter, Szaturnusz,
Uránusz, Neptunusz, Plútó,
s tizedik a Nap: fuss!

No madárijesztő,
vigyen el a kórság,
ide azzal a kabáttal,
s irány a mennyország!

Magasan repülnek,
nyílhegyek a fecskék,
csillagokra aggatják föl
a függönyös estét.

Hát csudaszép ez a nyár: csupa fény, csupa árny, csupa ritmus!
Berkenyebokrok alól
sárgarigózene szól.

Hangos a völgy, tele van még szilvaszedőkkel a hegyhát.
Fülledt lombok alatt
zsendül az őszibarack.

Őszül a zöld fűszál, libanyáj pepitázza a tarlót.
Vedlik az ostorom is,
száll sihederkorom is.

Meg-megroggyan a zsák, hazagondol már a malomból.
Szérún tyúkjaival
szunnyad a szalmakazal.

Csönd van. Fényes csönd. Gyönyörű harkály veri mellem.
Hej, görögök, latinok!
Kopp, kipikopp, kipikopp.

Pihen a prés.
 Mustszag bódít.
 Zenél a csönd.
     hallgatom.

Szőlőszem és
 részeg darázs
 hempereg az
     udvaron.

Egy kis tücsök
 tanyát ütött
 szobámban,
 s dalába bújt előlem,
 hogy ne lássam.

45

El-elnézem,
 ahogy nesztelenül
 ez az öreg fa
 lemeztelenül.

Törzse nyarat akar még,
 de már telet kavarnak,
 és hullnak rá a nagy fekete rongyok:
 ejtőznek az óriás varjak.

Kár
 már
 mindenért,
 kár,
 kár.

Száll a levélhulláilat.
 És holdimádó kutyák ugatnak.

46

A hegyeket
 hatalmas telehold hizlalja,
 nekilódul
 az éjjéli násznép az útnak,
 brummog a bőgő,
 jajonganak a hegedűk,
 viszi menyasszonyát a vőlegény ragyogva,
 viszi,
 ölbe kapja,
 tűzön is átröpíti,
 baglyok
 riognak ránk a templomtoronyból:

cimboráim
apjuk kezét szorongatják,
csak én,
én lódörgök
a hérész mögött árván,
kis öklöm
pirosra dörzsöli nagy szemem,
mert nekem nincs kihez bújnom e világban,
nincs kihez röpdülnöm,
nincs kire ragyogjak,
megleng a nagyharang égbolt is fölöttem,
fölriasztom hát
a templomban a csöndet:
Isten,
Isten,
ha vagy:
dögölj meg,
dögölj meg!

47

Ropog a hó talpam alatt
megyek iskolába reggel.
Fát viszek a hónom alatt,
két hasáb fát minden reggel,

mert a tanítónőnk megver.

Azt papolja nekiünk folyvást:
gyerekek, szegény az ország,
segítenünk kell a bajban.
Mondom: biztos kirabolták!

Psz! Csak halkán. Nagyon halkán.

48

Égi szeszt iszom én
szilvafa alakú pohárból!
Kint-bent komisz a tél:
hold lobog, tehéntrágya lángol.

Jégvirág, jégvirág,
ne szépítsd nekem a világot,
úgyis rád lehelek,
s ha belepusztulsz is: kilátok!

Felhőt morzsol a fagy,
december mennyei darát szór:
éhes kismalacunk
kitör a rozoga karámból.

49

Jég tündököl,
Hó szikrázik.
Hallgatom:

egy kis veréb
kopogat az
ablakon.

50

Itt ül a suszterájban.
Egy barna tölgyfalócán
sültkrumplit sózogat. Kint
nagy pelyhű csillaghó száll.

Csizmák fényébe bámul.
Hallgatja, mit beszélnek
a pipával parázsló
parasztok: — „Nem, nem élet,

nem élet ez. Sanyargás!”
Szivük üres. Üres, mint
fejük fölött a padlás.

Itt ül a suszterájban.
Gyermek. Nincs szava. Hallgat.
Mit is tehetne mást még?!
Csináljon forradalmat?

Csak ül a suszterájban,
s egy barna tölgyfalócán
sültkrumplit sózogat. Kint
nagy pelyhű csillaghó száll,

szél fúj, sötétedik, és
a hófüggöny mögül már
dereng a drótkerítés.

Röppenj föl, fehér
gunaram, jajgass!
Magasra szállj,
te csillagtalpas!

Nézd: kipofozva
városok, falvak.
Szállj, gitárnyakú
gunaram, jajgass!

Vasvillánk, sarlónk
mind sikolyéles,
menekülj innen:
itt piros tél lesz!

Kereket old az
ördögszekér is,
anyám csomagol,
elmegyek én is.

VÁRNAI LÁSZLÓ FOTOGRAFIKÁJA